

Jarosław Babiński

"Miecz i pastorał : filozoficzny uniwersalizm sporu o charakter władzy : Tomasz z Akwinu i Dante Alighieri", Jacek Grzybowski, Kęty 2006 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 42/2, 265-268

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Pomimo tych wątpliwości książka Tugendhata zasługuje nie tylko na uwagę, ale na jej staranne przeczytanie. Zawiera ona mnóstwo cennych informacji i jest, jak to ujął J. Sidorek, umieszczeniem drogowskazów, „które tak jak rzeczywiste znaki przy drogach do niczego nie zmuszają, a jedynie dostarczając nieodzownej informacji, umożliwiają podjęcie własnej «racjonalnej» (w słabym tego sensie słowa) decyzji?” (s. LVII).

Ostania uwaga dotyczy samego tłumaczenia oraz zamieszczonego wprowadzenia, czy raczej artykułu J. Sidorka. Tłumaczenie, mimo pewnych drobnych potknięć, zasługuje na uznanie. Z pewnością niełatwo było tłumaczyć tego typu dzieło. Bardzo też zwięźle i rzetelnie przedstawia on rozwój filozoficzny filozofa, którego dzieła tłumaczy. Być może jedynym mankamentem recenzowanej pozycji jest niekiedy brak wyraźnej granicy między własnymi poglądami tłumacza a myślą Ernsta Tugendhata.

Ryszard Moń
Instytut Filozofii UKSW

Jacek Grzybowski, *Miecz i pastorał. Filozoficzny uniwersalizm sporu o charakter władzy. Tomasz z Akwinu i Dante Alighieri*, Wydawnictwo Antyk, Kęty 2006, ss. 461.

Każdy czas naznaczony jest określoną sytuacją polityczną. Wymierzają ją pojawiające się procesy społeczno-gospodarcze, ustrojowo-systemowe, ideowo-polityczne, które ostatecznie przekładają się na egzystencjalną sytuację konkretnego człowieka. On to, w zależności od tego, czy istniejący system polityczny spełnia jego oczekiwania w zapewnianiu mu możliwości realizacji priorytetowych dla niego celów, dotyczących życia społecznego, rodzinnego i jego indywidualnych aspiracji, zainteresowany jest utrzymaniem istniejącego *status quo* bądź dąży do zdecydowanych zmian. Ludzkie działanie, wyrażające się chęcią utrzymania istniejącego systemu sprawowania rządów, bądź dążnością do zmiany (czego najbardziej skrajnym wyrazem jest rewolucja) dotyczy struktury państwa, sposobu sprawowania władzy, jak również sprawujących rządy.

Na egzystencję człowieka ma wpływ szereg czynników, tworzących niezwykle trudny do opisanego układ. Jednym z jego elementów jest system rządów państwa, w którym człowiek egzystuje. Funkcjonując w określonym ustroju polityczno-społecznym, człowiek szuka dla niego ostatecznych uzasadnień. Stawia więc pytania o źródło i pochodzenie władzy, a co za tym idzie – o zasadność jej sprawowania w określonej formule, bądź przez określone osoby.

Ten problem ukierunkowuje ludzką refleksję nad rzeczywistością społeczną ku najbardziej pierwotnym sposobom ludzkiego myślenia, takim jak między innymi idealistyczne bądź realistyczne rozumienie rzeczywistości, pluralistyczne bądź monistyczne rozumienie jej struktury, teleologizm bądź przypadkowość zachodzących w niej procesów.

Dołącza się do tej problematyki właściwe pytanie o charakter władzy, szukające uzasadnień jej istnienia w transcendencji (pochodzenie władzy od Boga) bądź immanencji (jej uzasadnienie w strukturze realnej rzeczywistości).

Problem ten – nieustannie obecny w ludzkiej refleksji – podejmuje się opisać ks. Jacek Grzybowski w swej książce *Miecz i pastorał. Filozoficzny uniwersalizm sporu o charakter władzy. Tomasz z Akwinu i Dante Alighieri*. Odwieczne aktualne pytanie dotyczące religijnego bądź świeckiego uzasadnienia mandatu sprawowania władzy próbuje ukazać na przykładzie systemów dwóch wielkich luminarzy myśli średniowiecza – Tomasza z Akwinu i Dantego Alighieri. Dokonując konfrontacji ich stanowisk, wskazuje jednocześnie na ponadczasowość stawianych przez nich pytań i proponowanych rozwiązań.

Książka ma bardzo przejrzystą strukturę. Na początku autor podejmuje wysiłek zdefiniowania i określenia wzajemnych relacji pomiędzy pojęciami „cywilizacji”, „państwa” i „władzy”, oraz ich historyczno-społecznej genezy i uwarunkowań. Kolejnym krokiem jest przedstawienie funkcjonowania systemu państwowego i sprawowania władzy w cywilizacji starożytnej Grecji, będącej wszak w kwestii filozoficznego myślenia kolebką europejskiej cywilizacji. Grzybowski dowodzi, że problemy dotyczące charakteru i uzasadnienia władzy były jednym z bardziej absorbujących starożytnych myślicieli tematów, mających brzemienne skutki w kształcie i strukturze ówczesnego świata, również w stylu sprawowania władzy.

Dla rozwoju myśli filozoficznej swoistym „przewrotem kopernikańskim” było zderzenie grecko-rzymskiej filozofii (zwłaszcza wypracowanej przez nią koncepcji Absolutu) z propozycją chrześcijaństwa, którego centrum nauczania była objawiona prawda o Jezusie Chrystusie, z miłości do człowieka odkupiającym świat. Ten fakt miał ogromne znaczenie również dla kwestii charakteru władzy. Był bowiem początkiem chrześcijańskiej filozofii politycznej, w ramach której, pod wpływem czynników społeczno-historycznych, zrodził się spór, mający ogromny wpływ na kształt cywilizacji średniowiecza, obecny w swych skutkach po dzień dzisiejszy w kulturze europejskiej.

Filozoficzny spór o charakter władzy, znajdujący swoje realne odniesienie w sporze o prymat władzy między cesarstwem a papieństwem, swój pełny wyraz znajduje w systemach Dantego i Akwinaty. Autor stara się obiektywnie – na szerokim tle ideowo-historycznym – przybliżyć czytelnikowi dwie odmienne wizje legitymizacji mandatu władzy, jakie proponują Orzeł z Florencji i Wół z Bolonii. Ukazuje całą specyfikę i złożoność problemu, koncentrując się na jego uniwersalności, wskazując oczywiście na jego historyczną genezę i uwarunkowania. Podkreśla jednak jednocześnie niezwykle nośność stawianych przez średniowiecznych autorów kwestii, które to inspirują myśl polityczną aż po współczesność.

Szczególnie interesujący jest piąty rozdział rozprawy, gdzie Autor za pomocą niezwykle oryginalnej, graficznej struktury ukazuje podobieństwa i różnice, oraz specyficzność myślenia w kwestii legitymizacji mandatu władzy poszczególnych myślicieli starożytności i średniowiecza.

Zwieńczenie książki stanowi rozdział poświęcony – jak określa to Autor – „współczesnym prorocstwom eschatologicznym”. Poddaje tu analizie funkcjonujące współcześnie w polityce idee mesjaniistyczne. W myśleniu politycznym wciąż pojawiają się marzenia o stworzeniu państwa idealnego, „królestwa mesjaniistycznego”, będącego projektem przyszłości – wyrażeniem pragnienia powszechnego panowania Dobra.

Jako głosiciele takich poglądów Grzybowski przedstawia marksizm i idee postmodernizmu. W obu dostrzega ogromne zagrożenie totalitaryzmem (co w przypadku marksizmu nie jest bynajmniej tylko teoretyzowaniem!). Zwraca uwagę na pokusę, obecną w obu tych sposobach myślenia, którą jest uprzedmiotowienie osoby ludz-

kiej i tendencja do poświęcania jej indywidualnego dobra na rzecz realizacji różnorodnie rozumianego dobra wspólnego, dobra ludzkości czy absolutnie rozumianej wolności.

Książka Grzybowskiego dowodzi ponadczasowości problemów dotyczących integralności jednostki i jej prawa do samostanowienia w relacji do wspólnot ludzkich takich, jak państwo i społeczeństwo ze szczególnym zwróceniem uwagi na problem charakteru sprawowanej władzy. Omawiana pozycja stanowi poważną próbę analizy problematyki społeczno-politycznej na szerokim tle antropologiczno-filozoficznym. Dzięki temu, w dobie niezwykle żywo dyskutowanych problemów politycznych, może liczyć na bardzo szerokie grono odbiorców.

Dużym jej atutem jest precyzyjny i fachowy, a przy tym przejrzysty i klarowny język. Tekst jest pisany językiem jędrnym, starannym, nie ulegającym pokusie stosowania myślowych skrótów czy uproszczeń. Pozwala więc z kwestiami omawianymi w książce zapoznać się również osobom bez przygotowania typowo filozoficznego.

Jak każda książka z serii „Dajmonion”, tak i ta charakteryzuje się bardzo staranną szatą graficzną i solidnym wydaniem. Pracę Grzybowskiego uzupełnia obszerna bibliografia cytowanych dzieł i literatury. Może być ona drogowskazem dla tych, którzy będą chcieli szerzej może poznać przedstawiane w książce problemy oraz potwierdza solidne przygotowanie Autora rozprawy. Wydaje się też być nieodzowną pomocą z zgłębianiu tajników filozofii polityki, jak i zrozumieniu człowieka, będącego jej twórcą i „bohaterem”.

Jarosław Babiński

Edward Grant, *Średniowieczne podstawy nauki nowożytnej*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2005, ss. 304.

Rewolucja naukowa jest fenomenem, jaki miał miejsce w XVII stuleciu w Europie Zachodniej i tylko tam. Jest to czas powstawania nowej nauki. Rodzi się w związku z tym pytanie o jej źródła, korzenie i inspiracje: czy tkwią one wyłącznie w europejskiej nowożytności, czy też należy ich poszukiwać już w wiekach